

(Széchenyi emlékére)

A késő délutáni Nap átsillant az akáclevelek résein: olyan szép volt, mintha aranytallérok között pörögne a fény.

A gróf nézte ezt a csodát.

A szemeim megvannak – gondolta –, ez a legfontosabb... De a kezem, lábam, fejem! Mintha kohóban izzana... Tűz van talán? Kigyulladt a ház? Mi ez a forróság?

Ekkor vette észre, hogy, hogy átizzadva fekszik a padlón, a dolgozószobájában. Nem emlékezett rá, hogy elesett volna.

Csak a betűkre emlékezett. Az égre rajzolódó, hatalmas lángbetűkre. Bathány, Kossuth, Széchenyi: ezt a három nevet rakták ki az égi tüzek.

De most csak az augusztus végi ég kékhideg bársonya látszott a nyitott ablakon. Felemelte a fejét és meglátta maga mellett a hosszú csövű pisztolyt.

Agyon akartam löni magam – villant belé a megvetés. – Ha ezt Crescence látná! Mit gondolna rólam?

Rémülten pattant fel. A helyére ült, s a pisztolyt visszarakta az íróasztal fiókjába.

Máris visszatért az erőm – gondolta –, a szervezetem vasból van. Csak az idegeim!

A jó Balogh doktort látta, a zsebéből örökösen kikandikáló, kólikaellenes csibukpipájával és a nyugtató piruláival. Elmosolyodott, keserűn, a doktor javallatta próbán: ha egy lélegzettel fennhangon el tud számolni húszig, akkor a szíve makkegészséges. Akár a Dunát is átúszhatná – de legalábbis a tizenkettedik láncig...

Elkomorodott megint. A tizenkettedik lánc! Ahol a Híd, az ő hídja – ne szépítsük – megbukott!

Maga előtt látta a képet, ahogy a lánc a Dunába zuhan. Érezte: sose felejtí el azt a pokoli csendet. (Nem igaz, hogy a világvégét hangorkán fogja jelezni: ilyen fojtó csendbe, mint aznap, zuhan majd az értelem!)

Aztán a híd tövéből egy vékony, talán gyermekhangot hallott, olyan volt, mint a tördöfés: „Szélhámosok!” És kórusként a csalódott tömeg zúgása, füttyölése...

Akkor érezte először azt az alattomos szédülést, ami úgy jön, mint a forgószél, mint a léleksorvasztó gonosz dzsinnek, és csak a kezek apró remegése marad a nyomában.

Azonnal tudta: sosem fog ő átmenni azon a hídon.

Odakint szellő mozdította a perzselt lombokat.

Elviselhetetlen fájdalom hasított a fejébe: mintha a világ akarna szétrobbanni! Fejét vad erővel az asztal lapjába verte.

Fájdalmat a fájdalommal, gondolta. Legyőzlek – önmagaddal! (Ezt még katonakorából tudta: ez volt az egyetlen hasznos tapasztalata az öldöklésből.)

A homlokán melegséget érzett, ettől kissé megnyugodott. A vér az asztal lapjára cseppent. Az én vérem is ér még annyit, mint Nesszoszé – elbánok én, ha mással

nem is, de legalább a saját gyengeségemmel! Az asztalra dőlt megint, pihenve, mint-ha párna lenne.

Szinte mosolygott már, amikor odakintről halk lépteket hallott: talán egy menyasszony? Nem lenne rossz így végezni: megszabadulna ettől az emésztő tűztől.

Hová gondolsz, ripakodott magára nyomban, mindenért te vagy felelős! Te gyújtottad fel ennek a népnek a fásult lelkét és most eltűnnél a balfenéken? („Milyen gyöngye vagy, milyen nyomorult!” – mondaná Crescence.)

Nyílt az ajtó. Antal, a hivataloszolga, a nyikorgó csizmájával, fényesre pödörött macskabajszával. Hajlongva hozta a postát.

Mit hajlong ez, gondolta a gróf és felkapta a fejét. Érezte, hogy arca szempil-lantás alatt kisimult: mintha márványba mártódott volna.

Hol a jegyzőkönyv a tegnapi határozmányokról? – kérdezte Antalt, de az csak hümmögött, a fejét leszegte, mintha kémelné az ájulás helyét.

Bezzeg, ha kilép az utcára, rögvest hetyke lesz. Majomparádé: mind ilyenek, gondolta a gróf és bölintott a macskabajszúnak.

Akár az a Patay a tegnapi ülésen! Azt merte mondani: „A magyar nemzet becsülete attól függ, ha verik.” Ő meg mindenki füle hallatára szarembernek nevezte. Mire az a másik macskabajszú pisztolypárbajra hívta ki őt. Holnap délutánra.

Lehet, hogy már egy napja van csak, egyetlenegy, rendbe hozni mindent?

Miközben Jellachich hidakat veret a Dráván és Szenttamásnál elvérzik a kevés katonánk!

Egy nap, egyetlenegy nap. Mindent megérteni sok, megtenni kevés!

Buda-Pestet felgyújtják majd a rácok. Öldöklés lesz itt és halál!

S igen: én leszek felelős mindenért, ami történt, történik, történni fog.

Én adtam vissza a büszkeségetek, elhitettem veletek, gyöngékkal, hogy erősek vagytok. S most lakolni fogtok, énmiattam!

Ki lehet ezt bírni sokáig, anélkül, hogy őrzöngő és kétségbeesett legyek?

Kihúzta a fiókot: ott lapult benne a pisztoly. Hosszú csöve végén a rovátká, mint valami gúnyos mosoly.

Becsapta a fiókot, és fel-alá kezdett sétálni a szobában, botladozva a semmiben.

Odakint egy holló repült a közeli faágra és okos, meleg szemével órá nézett. A grófnak a mesebeli örök holló jutott eszébe, aki a végső órán emberhangon szólal meg és felsorolja életünk vétkeit. De a madár egy perc múlva eltűnt, csak a szárny-su-hogása hallatszott.

Ő az én védőangyalom – gondolta a gróf –, a fekete szárnyú szabadság.

Végleg megnyugodott. Visszaült a dolgozóasztalához.

Holnap fontos nap lesz: a véderő dolgában kell dönten. Kilencre várja Batthyány meg Kossuth. És holnap végre fölrajuk újra azt a láncot!

Lehet, hogy mégis az utolsó napja – ha utolsó – lesz a legfontosabb?

Az iratokba mélyedve érezte még, hogy a búcsúzó Nap épp a homlokára süt.

Jól kibabráltál velem, Uram, futott át rajta.

Fejemre tetted ezt a súlyos fényt, mint egy koronát...

*Miért faggatnak a holtak,
Míg élve némák voltak?*

(BABITS MIHÁLY)

Király Pista bácsit délben vitték el. Egyszerre jött érte a mentő és a halotyszállító Autó: az előbbi csak azért, hogy a halottkém felvehesse a jegyzőkönyvet a halál beálltáról. Amely már egy teljes nappal korábban megtörtént, az orvosi megállapítás szerint. Pista bácsi, amikor a negyedik emeleti lakásában rátaláltak, a nagy medveszőrös foteljében ült és a tévét nézte. A halott arca, mintegy a túlvilágból, a vak képernyőből tükröződött vissza.

A mentőket a ház közös képviselője hívta ki, miután Pista bácsi egy teljes napon át nem nyitott be Zoli bácsihoz, hogy – ahogy szokta – megetesse, megitassa, sakkozzon vele, és kerekesszékébe emelve kitolja a szabad levegőre, miközben nevetve elmeséli neki a legfrissebb pletykákat.

Miután a hatósági emberek az ajtót betörték, a halál híre, mintha csak a széllel repülő Erünniszek vinnék, percek alatt elterjedt a környéken. Király Pista bácsi nagyon ismert, közszeretetnek örvendő ember volt, nemrég még önkormányzati képviselő, bejáratos a polgármesterhez. Mindent el tudott intézni a hozzá fordulóknak. Leültette a panaszos embereket a medveszőrös fotelbe, saját almaborával kínálta, közben bölcsen még jegyzetelte is a sirámaikat. „A Pál utcai Gandhi” – sok hálás ember így emlegette. De Zoli bácsival egyenest úgy volt, mintha az édestestvére lett volna. Átengedte neki a II. emeleti saját lakása bérletét és – valami rejtélyes szimpátiából – vállalta a személyes gondozását is. Senki se tudta, min alapult ez a szerető kapcsolat. Volt, aki ferde hajlamra gondolt, de ennek nyilván ellent mondott, hogy tíz éve még mindketten boldognak látszó házasságban éltek. Annyi volt csak tudható, hogy a két megözvegyült öreg még fiatalon, a Vasas sakkcsapatában kötött barátságot, ahol mindketten versenyző szinten művelték ezt a sportot. De kettejük közül Zoli bácsi – Kárpáti Zoltán – volt a nevesebb, a kétszer is bajnok versenyző. S most – Zoli bácsi lassú haldoklásán kívül – akadt még egy közös dolguk: újra lejátszani minden meccsét a hajdani bajnoknak.

Én egyszer láttam őket közlelőül játszani. Közjegyzői teendőimet a lakásbérletet illetően elvégezvén, megálltam a sakkozók felett. És mit láttam? Zoli bácsi – hajdan az ország egyik legjobb sakkozója – olyat lépést vétett, amit egy tízéves lurkó is elkerülne: fehér királynőjét felkínálta Pista bácsi fekete parasztjának... Mire, ő a biztos győzelmet kihagyva, azért sem ütötte le a királynőt, ehelyett olyan helyre lépett, ahol a maga fekete királyát azon nyomban elveszítette (vagyis mattot kapott). Felfogtam, hogy itt most mindketten azzal a céllal játszanak, hogy a másik győzzön. Aki nyer, az veszít, aki veszít, az nyer... Úgy tűnt, megállapodás van közöttük, de Zoli bácsi hirtelen dühbe gurult, ráhúzott egyet a kerekesszékéhez támasztott mankójával partnerének lábára és átkozódva söpörte le a tábláról a bábukat... Ijedten néztem Pista bácsira, aki válaszul csak mosolygott. Megsimogatta a hajdani bajnok

céklavörös arcát s azt mondta: – De Zolikám, te kérted, hogy ma a *halálsakkot* játszunk... Elfelejtetted? Vegyem vissza a fekete királyt? – Dehogyan, te angyalszárnyú ördög! – suttogta erre a béna bajnok megbékülten és ugyanazzal az egyetlen nem béna kezével simogatta meg Pista bácsin az ütés helyét. – Nem is ütöttem nagyot, igaz? – Nem hát! – és egymásra mosolyogtak.

Megborzongtam: miféle rémmel viaskodnak ezek?

Ennek két hónapja már. Most itt ülök a közjegyzői irodámban. Mindjárt kezdődik a hagyatéki tárgyalás. Olvasom a papírokat, amelyek Pista bácsi fiókjából kerültek elő.

A végrendelete nagyon különös. Pista bácsi – ötvenéves fiát kismimmizve – minden vagyonát Zoli bácsira testálta. Indoklásul egyetlen, bár vastagon aláhúzott sort biggyesztett oda: „Ezt parancsolja nékem a Fekete Király.”

A Fekete Király. Sose érteném meg, ha nem került volna elő egy másik dokumentum is a lezárt fiókból. Egy megsárgult, légyiszkos papír. Ez áll rajta gépirással:

„H. főhadnagy, III/3-as Alosztály. Tárgy: Beszámoló titkos munkatárs munkájáról. 1957. február 20. Szigorúan bizalmas... Mint a Fekete Király tartótisztje jelentem, hogy nevezett fontos megfigyelést tett. Arra vonatkozóan, hogy Kárpáti Zoltán nevű ismerősénél (akivel együtt versenyez a Vasas sakk-szakosztályánál) ismét ellenforradalmár-találkozó zajlott... Kárpáti igyekszik titkolni munkatársunk előtt a szerdánként megismétlődő találkozókat... De, tekintve, hogy a szemközti ház vele egy szinten levő II. emeleti lakásában lakik, Fekete elvtárs biztosított, hogy nem kerülnek el figyelmét ezek az összejövetelek... Mi több, azt gyanítja, hogy az ellenforradalmárok – akiket eddig személy szerint nem tudott beazonosítani – itt állítják elő az utóbbi időben felbukkant MUK-os röpcédulákat. (Márciusban újra kezdjük.) Fekete elvtárs azt kéri, biztosítsunk számára egy katonai távcsövet, amellyel a csipkefüggönye mögül feltűnés nélkül azonosíthatja a célszemélyeket... Kérését, mint indokoltat, támogatom, mivel jelenleg ő a legkiválóbb hálózati emberünk.”

Nem töprengtettem soká ezen. Fogtam a sárgult papírt, és lehúztam a vécnél. És már kopogtak is az iroda ajtaján. Megjöttek az ügyfeleim.

Egy ifjú ügyvéd, Zoli bácsi képviselőjében. És az önkormányzat kultúrosa, akit mindenki csak Művésznek hív (nyilván ezért visel karikát a fülében).

– Kezdeményeztük, hogy Király Pista bácsiról, mint a közjó nagyszívű munkásáról emléktáblát helyezzenek el a házon – szólt a Művész, ünnepi hangon. – Ezt kérem jegyzőkönyvbe venni! .

– Bevesszük. Ami a jó, az a rossz. Ami a rossz, az a jó – mondtam én, magamat is meglepve.

– Ezt nem értem – motyogta a Művész.

De Zoli bácsi képviselője rábólintott:

– Egyetérttek. Ügyfelem az önzetlen végrendeleti juttatást elfogadja! – S ekkor felcsörrent az ifjú kolléga mobilja. Belehallgatott, majd közölte: – Passz. Vissza az

egész. A Rókusból hívtak. Egy órával ezelőtt meghalt az ügyfelem is. – Majd, rálegyintve: – Ilyenek ezek a vénségek: egyszerre mennek el, mint a hű szeretők... Ki fogja kifizetni a munkadíjam, közjegyző úr?

Nem válaszoltam. Csend lett. Csak a folyosóról szűrődött be egy foglyul ejtett őszi légy szomorú zümmögése.

Weeber Klára: Atya, fiú, szentlélek